

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภาคเกษตรกรรม เป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงภาคอุตสาหกรรม และต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถแบ่งได้หลายประเด็น ดังนี้ (1) เป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากร หากภาคเกษตรกรรมไม่สามารถผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรได้อย่างเพียงพอ ราคาสินค้าเกษตรกรรมก็จะเพิ่มสูงขึ้น และมีผลกระทบต่อราคาสินค้าอื่นๆด้วย ในที่สุดอาจทำให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อตามมา (2) เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนภาคอุตสาหกรรม สินค้าเกษตรหลายอย่างเป็นวัตถุดิบของภาคอุตสาหกรรม เมื่อภาคเกษตรขยายตัวสามารถผลิตผลผลิตได้ตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรมแล้ว ทำให้ภาคอุตสาหกรรมไม่ประสบปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ หรือปัญหาต้นทุนด้านการผลิตสูงขึ้น (3) เป็นแหล่งตลาดที่สำคัญของสินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ เนื่องจากเกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคนี้ การพัฒนาการเกษตรกรรมจะมีผลทำให้รายได้ของประชากรที่ประกอบอาชีพในภาคนี้สูงขึ้นและสามารถทำให้เพิ่มอุปสงค์ที่มีต่อสินค้าอุปโภคบริโภคได้ (4) เป็นแหล่งที่มาของรายรับเงินตราต่างประเทศ ประเทศที่กำลังพัฒนาอาศัยการส่งออกเป็นแหล่งที่มาของรายรับเงินตราต่างประเทศอย่างสำคัญ (กรมการข้าว, 2550)

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการส่งออกสินค้าภาคเกษตร สินค้านอกภาคเกษตร และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

(หน่วย : พันล้านบาท)

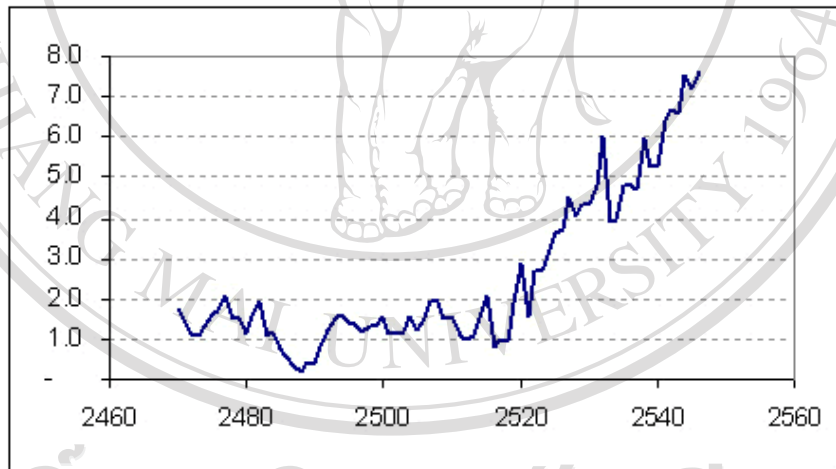
ปี/รายการ	ภาคเกษตรกรรม	นอกภาคเกษตรกรรม	GDP
2547	354.4	3,333.7	3,688.1
2548	347.8	3,510.1	3,858.0
2549	364.0	3,695.6	4,059.6
2550	370.5	3,889.0	4,259.6

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2551)

ข้าวเป็นอาหารหลักประจำชาติ และเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของไทย โดยมีผลผลิตประมาณปีละ 28.0-30.0 ล้านตันข้าวเปลือก คิดเป็นมูลค่าปีละประมาณ 180,000-200,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรในระดับรากหญ้า อีกทั้งยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ สามารถสร้างรายได้และนำเงินตราเข้าประเทศประมาณปีละ 80,000-100,000 ล้านบาท (กรมการค้าภายใน, 2551)

ในสมัยก่อน คนไทยปลูกข้าวเพื่อใช้บริโภคเองเป็นหลัก ชาวนานำข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้ไปตากแดดจนแห้งและเก็บไว้ในยุ้งฉาง เมื่อจะบริโภคจึงนำมาตำเป็นข้าวสารครั้งละจำนวนน้อย ให้พอบริโภคในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งเป็นที่มาของสำนวนที่ว่า "ตำข้าวสารกรอกหม้อ" หมายถึงทำอะไรโดยไม่เพื่อเหลือเผื่อขาด ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกับชาวต่างชาติ การปลูกข้าวเพื่อส่งออกจึงได้พัฒนาเป็นสินค้าส่งออกไปต่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา ปริมาณการส่งออกข้าวก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

รูปที่ 1.1 สถิติการส่งออกข้าวไทยระหว่างปี พ.ศ. 2470 - 2546

ที่มา: สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย (2551)

ประเทศในภูมิภาคเอเชียมีปริมาณการนำเข้าข้าวเป็นอาหารประจำวันมากกว่าในภูมิภาคอื่นๆของโลก การผลิต บริโภคและการค้าข้าวส่วนใหญ่จึงกระจุกตัวอยู่ในทวีปเอเชีย แต่ข้าวที่ผลิตได้ส่วนใหญ่มักจะใช้ในการบริโภคภายในประเทศ ทำให้มีข้าวเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่เข้าสู่ตลาดการค้าข้าวระหว่างประเทศ โดยประเทศที่มีบทบาทมากที่สุดในการส่งออกข้าว คือประเทศไทย รองลงมาคือ อินเดีย เวียดนาม จีนและพม่า ตามลำดับ โดยไทยส่งออกข้าวปีละประมาณ 7 ล้านตัน เป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 30 ของการส่งออกข้าวทั้งหมดทั่วโลก (กรมการค้าภายใน, 2551)

การส่งออกข้าวไทยในปัจจุบัน เป็นการค้าแบบเสรีในลักษณะที่ผู้ส่งออกตกลงกับผู้ซื้อในต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีลักษณะการส่งออกข้าวแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล แต่ก็ไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับเอกชน ตลาดหลักของ ข้าวไทยอยู่ในทวีปเอเชีย แอฟริกา ตะวันออกกลาง อเมริกา ยุโรป และ โอเชียเนีย ตามลำดับ

ตารางที่ 1.2 ปริมาณการส่งออกข้าวของไทย ปี 2548-2550

(ปริมาณ : ตัน)

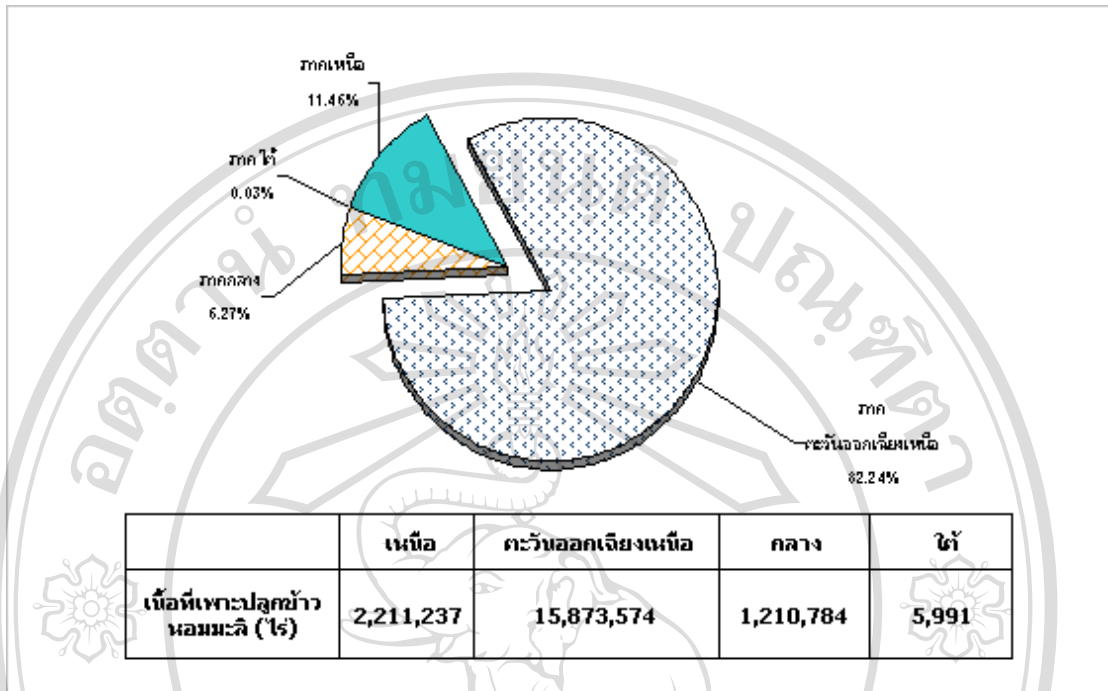
ประเทศ	2548	2549	2550	%สัดส่วน
เอเชีย	2,057,800	2,069,285	2,890,639	30.25
ตะวันออกกลาง	906,178	1,577,274	1,465,148	15.33
ยุโรป	332,282	404,469	646,961	6.77
แอฟริกา	3,450,533	2,736,271	3,922,286	41.04
อเมริกา	414,293	483,163	477,008	4.99
โอเชียเนีย	143,261	150,193	155,339	1.63
รวมทั้งสิ้น	7,304,346	7,420,656	9,557,382	100.00

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2551)

ข้าวหอมมะลิ (Thai Hom Mali Rice) เป็นสายพันธุ์ข้าวที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย จัดเป็นข้าวนาปี ปลูกได้เพียงปีละ 1 ครั้ง ลักษณะข้าวเปลือกเรียวยาว เมื่อสีเป็นข้าวสารจะได้ข้าวเมล็ดเรียวยาว ขาวใสเป็นเงา แกร่ง มีท้องไข่น้อย มีกลิ่นหอมคล้ายใบเตย เป็นพันธุ์ข้าวที่นิยมบริโภคอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นพันธุ์ข้าวที่สร้างชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วโลก

ประเทศไทยถือเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดีที่สุด โดยมีแหล่งเพาะปลูกสำคัญ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เขตทุ่งกุลาร้องไห้) และมีพื้นที่เพาะปลูกครอบคลุมกว่า 19 ล้านไร่ทั่วประเทศ โดยมีแหล่งผลิตสำคัญ คือ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด รongลงมาคือภาคเหนือ เนื่องจากสภาพดินฟ้า-อากาศและพื้นที่เพาะปลูกของทั้งสองภาคคล้ายคลึงกัน เหมาะแก่การเจริญเติบโตของข้าวหอมมะลิ (ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, 2551)

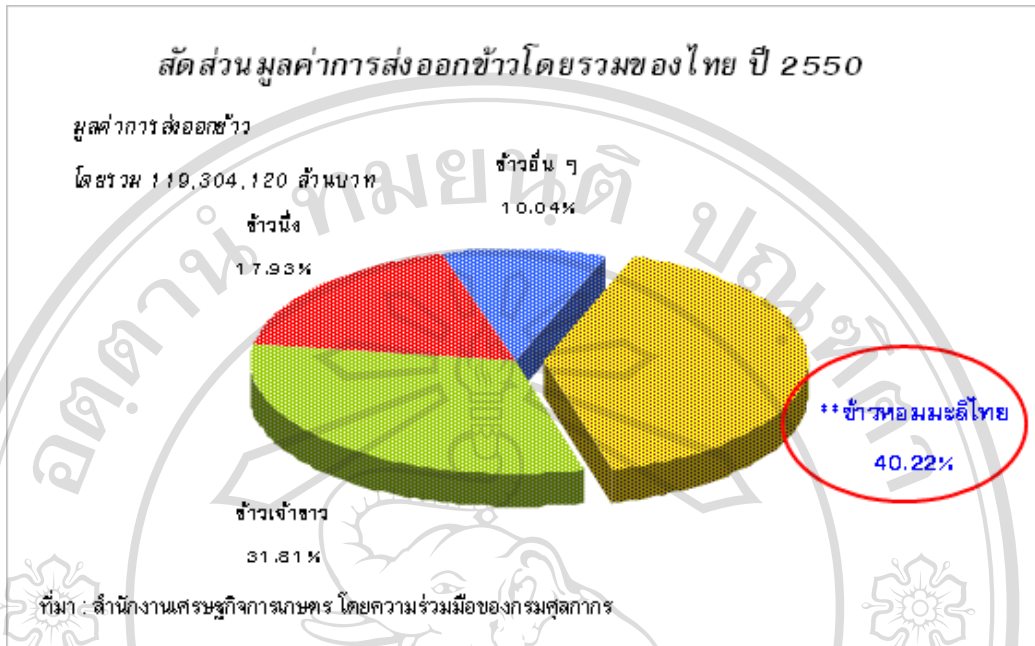
รูปที่ 1.2 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวหอมมะลิ รายภาค

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2551)

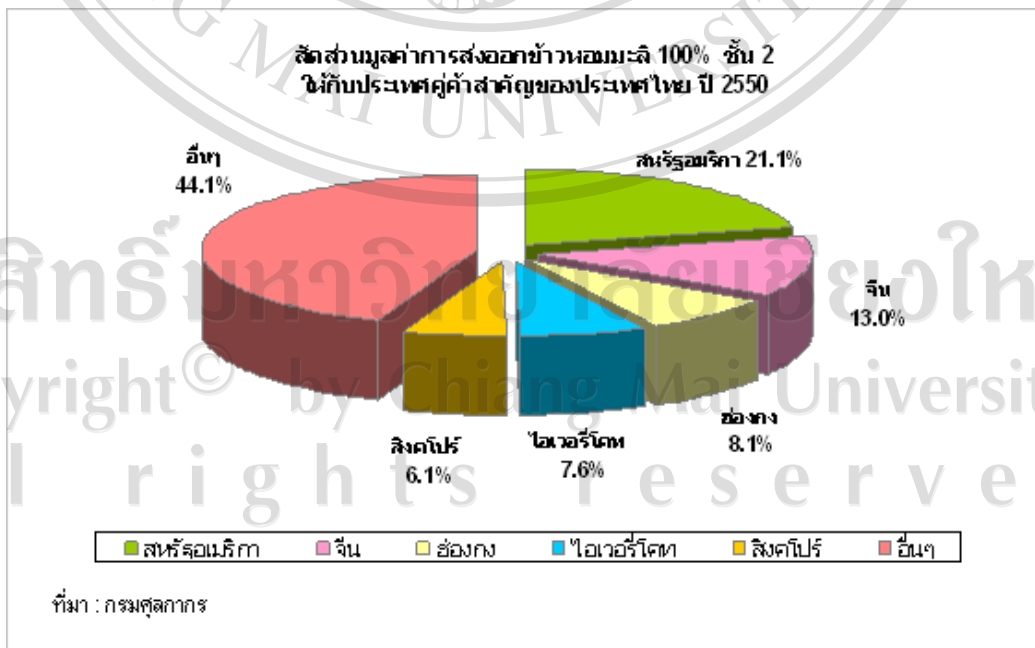
ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ผลิตและส่งออก ข้าวหอมมะลิ ปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลิทั่วประเทศมีประมาณ 6.4 ล้านตัน (ปี 2548/2549) โดย ข้าวหอมมะลิ 100 เปอร์เซ็นต์ ชั้น 2 มีปริมาณการส่งออกมากที่สุด (ประมาณ 1.3 ล้านตัน) และมีมูลค่าการส่งออกสูงสุดเมื่อเทียบกับข้าวหอมมะลิชนิดอื่นๆ แนวโน้มการผลิตและการส่งออกข้าวหอมมะลิในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ความต้องการบริโภคข้าวหอมมะลิในตลาดโลกยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน โดยตลาดส่งออกข้าวหอมมะลิสำคัญของไทย คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา จีน สิงคโปร์ ฮ่องกง แคนาดา และประเทศในแถบแอฟริกา เช่น ไ오เวอรีโคท สาธารณรัฐกานา (ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย, 2551)

รูปที่ 1.3 สัดส่วนมูลค่าการส่งออกข้าวโดยรวมของไทย ปี 2550

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของ กรมศุลกากร

รูปที่ 1.4 สัดส่วนมูลค่าการส่งออกข้าวหอมมะลิ 100% ชั้น 2 ให้กับประเทศคู่ค้าสำคัญของประเทศไทย ปี 2550

ที่มา : กรมศุลกากร (2551)

จะเห็นว่าวิวัฒนาการค้าข้าวไทยที่ผ่านมานับศตวรรษ ได้สะท้อนถึงภูมิปัญญาของคนไทย จากภูมิปัญญาพื้นบ้านมาสู่การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนวิธีการลงทุน การบริหารจัดการกิจการขนาดเล็กในชุมชน ไปสู่การทำธุรกิจการค้าเชิงพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่เข้มแข็ง จนข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศไทย และสามารถครองความเป็นหนึ่งของโลกด้านการค้าข้าว อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การค้าข้าวอย่างเสรีในปัจจุบันมีการแข่งขันกันรุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้ไทยต้องปรับปรุงต้นทุนการผลิต ระบบการผลิต และกระบวนการส่งออก เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลกและรักษาความเป็นผู้นำการค้าข้าวในตลาดโลกต่อไป

ดังนั้นจึงนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ว่า ผลของปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิทั้งหมดส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตพืชผลอย่างไรบ้าง ในทางกลับกันถ้ามีการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของภาคการผลิตพืชผลจะส่งผลต่อปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิหรือไม่ จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตพืชผลกับปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตพืชผลและปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของประเทศไทย โดยวิธีโคอินทิเกรชัน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตพืชผลและปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของประเทศไทย ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) รายเดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2545 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ.2551 รวม 84 เดือน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปร 2 ตัว คือ ปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของประเทศไทย และดัชนีการผลิตพืชผล ซึ่งข้อมูลมีลักษณะเป็นอนุกรมเวลา (time-series data)

1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล

การศึกษาการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตพืชผลและปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติด้วยวิธี cointegration test และ error correction mechanism ตามกระบวนการ ARDL (autoregression distributed lag) ซึ่งข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์เป็นข้อมูลทุติยภูมิในรูปแบบอนุกรมเวลา

รายเดือน ตั้งแต่ พ.ศ.2545 ถึง พ.ศ.2551 แหล่งที่มาและรายละเอียดของข้อมูลแต่ละตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองตามค่าสถิติข้อมูลของหน่วยงานต่างๆดังนี้

- 1) ปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิ ของประเทศไทย รายเดือนตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2551 ซึ่งได้จาก สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย (Thai Rice Exporters Association)
- 2) ดัชนีผลผลิตพืชผล รายเดือนตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2551 ซึ่งได้จาก ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยนำมาใช้ในวิธีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคผลผลิตพืชผล

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงขนาดและทิศทางความสัมพันธ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคผลผลิตพืชผลและปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิของประเทศไทย
- 2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักธุรกิจ นักลงทุน และผู้ที่สนใจใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจ และวางแผนการส่งออกในอนาคต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved